

De informatierijkdom van de
verkiezingen maximaliseren

Standpunten
van
de Koninklijke
Vlaamse Academie
van België
voor
Wetenschappen
en Kunsten

Koninklijke Vlaamse Academie van België
voor Wetenschappen en Kunsten

Hertogsstraat 1
1000 Brussel
Tel. 02 550 23 23
Fax 02 550 23 25
www.kvab.be
info@kvab.be

De informatierijkdom van de
verkiezingen maximaliseren

Op voordracht van de Klasse van de Menswetenschappen, goedgekeurd door de Bestuurscommissie in haar vergadering van 7 november 2011.

Dossiervoorbereiding Wilfried Dewachter. Met beste dank van de medewerking van Sophie Dejaeger en Thomas Vandenberghe (KVAB) en van Greet Louw (Departement Politieke Wetenschappen, KULeuven).

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© Copyright 2012 KVAB
D/2011/0455/18
ISBN 9789065690920

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

**Koninklijke Vlaamse Academie van België
voor Wetenschappen & Kunsten**

**VERZOEK
aan het
Federale Parlement**

'Informationen sind das Rohmaterial rationalen Entscheidens' (Renate Mainz, *Soziologie der Organisation*, 1963, S. 96). Informatie is evenwel geen constante. Haar geschiktheid als bouwsteen voor adequaat beleid neemt toe met de mate van haar indringendheid en haar nauwkeurigheid.

Dit verzoek van de Koninklijke Academie aan het Federale Parlement beoogt een aanzienlijke verbetering van de politieke informatie, in casu de electorale statistiek op het federale vlak, op het gewestelijk vlak en het Europese vlak. En dit door het kieskanton bij deze verkiezingen als teleenheid te vervangen door de gemeenten, gefusioneerd sinds 1977. Het aantal teleenheden zal dan toenemen van 208 tot 589, en bovendien, van een lukrake bundeling vervellen tot de politiek en sociologisch zeer relevante en actuele indeling die de gemeenten waren en vooral nu zijn. (Desgewenst kan de overheid het kieskanton als organisatorische kiesindeling blijven gebruiken). Hier gaat het uitsluitend over het tellen en publiceren van de uitslagen, m. a. w. de statistische eenheid. In Nederland bijvoorbeeld wordt dit al geruime tijd toegepast, niet het minst bij de verkiezing van de Tweede Kamer. Zowel democratisch als wetenschappelijk levert deze statistische uitbreiding en verfijning een aanzienlijke meerwaarde op.

Verzoek geformuleerd in uitvoering van de opdracht als Koninklijke Vlaamse Academie van België:

'Op verzoek van de wetgevende of de uitvoerende macht of op eigen initiatief brengt de Academie adviezen uit over onderwerpen die van maatschappelijk belang zijn. Daartoe kan zij beleidsondersteunend en prospectief onderzoek verrichten en op grond daarvan initiatieven nemen die aanleiding kunnen geven tot wetgevende, decretaale, reglementaire en bestuurlijke voorstellen' (K. B. 2 december 1998, Art 3).

TOELICHTING

1. Recht op informatie

Een basisregel van de democratie is ongetwijfeld de behoefte aan 'mede-delingen'. *'Er komt nooit democratie zonder autonome informatie'*. Consequent staat het recht op informatie ingeschreven als een basisrecht in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. In de Belgische Grondwet is dit geconcretiseerd via artikels 25 en 32. Overigens, zonder een minimum aan adequate informatie kan de samenleving niet eens behoorlijk functioneren. Klinkt dit recht als een vanzelfsprekendheid in een westerse maatschappij, toch zijn ook voor deze maatschappijen de adequaatheid en de indringendheid van de informatie ten aanzien van het maatschappelijk en politiek gebeuren cruciale variabelen. Omgekeerd, het recht op informatie komt onder druk of wordt geschonden door onvolledigheid van de informatie, door het kleuren of vertekenen van de informatie, door het ronduit inhouden van 'in-licht-ingen' en door bewuste desinformatie.

In een democratie geldt dit fundamenteel recht vanzelfsprekend voor de democratische daden bij uitstek: de beslissingen van de natie in de verkiezingen. In België dus voor de parlementsverkiezingen. Die beslissingen van de natie worden uitgedrukt in aantallen stemmen, in numerieke groottes. De niveaus waarop die uitslagen beschikbaar worden gesteld kunnen veel informatie doorgeven, maar kunnen evenzeer heel wat informatie tegenhouden. Het laagste niveau waarop geteld en de uitslag 'mede-gedeeld' wordt, is bijzonder cruciaal voor de gedetailleerde analyse van de beslissing.

In België is tot nog toe het kieskanton het laagste niveau, niet de gemeenten. Ook niet na de grote fusieoperatie van de gemeenten in 1975-1977 toen de meer dan 2000 gemeenten samengevoegd werden tot een kleine 600. De werkbaarheid van het tellen en publiceren per gemeente is daardoor aanzienlijk toegenomen.

Er zijn nu 208 kieskantons in ons land tegenover 589 gemeenten, gemiddeld dus 2,8 gemeenten per kanton, met bovendien, helaas, een bijzonder grote, willekeurige en inadequate groeperingswijze. En daar zit meteen een ernstig probleem voor adequate informatie.

Arrondissements administratifs et cantons électoraux (1899)

2. Het kieskanton

Het kieskanton in België dateert uit de periode van het cijnskiesstelsel, die liep van 1831 tot 1892, en onder andere gekenmerkt werd door een 'natie' van slechts 1 à 2% van de Belgische bevolking. Met zo'n 46.000 kiesgerechtigden in 1831, verspreid over 2498 gemeenten, of gemiddeld 18 kiezers per eenheid, was het omwille van de organisatie zowel als omwille van de geheimhouding aangewezen naar hogere niveaus over te stappen. Het kieskanton werd geënt op het gerechtelijk kanton. Zie de kaart van de kieskantons in 1899, overgenomen uit *Statistique générale de la Belgique. Exposé de la situation du Royaume de 1876 à 1900*.

Opmerkelijk voor de uitmuntende kwaliteit van de Belgische statistiek in de 19de eeuw, met o. m. Adolphe Quételet, is de publicatie door minister Jules Malou in 1884 van waarschijnlijk de eerste verkiezingskaart ter wereld met zijn *Carte figurative des élections communales du 19 octobre 1884, dressée d'après les renseignements officiels des gouverneurs et des commissaires d'arrondissements*, voor zo'n 2500 gemeenten, met dikwijls een zeer beperkt aantal kiezers.

Vanaf 1893, toen het aantal kiesgerechtigden vertienvoudigde tot 1.370.000, en zeker vanaf 1948 met zijn verdubbeling van de 2.365.638 mannelijke kiesgerechtigden van 1946 tot 5.030.886 kiesgerechtigden door de late invoering van het vrouwenstemrecht, valt de publicatie van de uitslagen beperkt tot het kieskanton i.p.v. de gemeenten noch statistisch noch democratisch meer te verantwoorden. Nochtans blijft men rustig bij het oude statistische patroon, tot op de dag van vandaag, met nu al 7.767.552 ingeschreven kiezers... Een solide stukje modernisatie dringt zich blijkbaar op. Te meer dat het kieskanton door zijn opvallende ongelijkheden, of noem ze willekeurige vormgeving, zowel (1) een aanzienlijke onvolledigheid in de publicatie van de uitslag teweeg brengt (cruciale informatie ontbreekt) als (2) in een aantal gevallen zelfs desinformatie teweeg brengt, helaas.

3. Ongelijke kieskantons

De kieskantons zijn onderling zeer ongelijk:

– Naar bevolkingsaantal en dus naar het aantal kiesgerechtigden:

Het kanton Fauvillers, in het zuiden van de provincie Luxemburg, met 2231 inwoners (per 1 januari 2011) is het kleinste kanton, met tegenover zich, in dezelfde verkiezing, het grootste kanton: met 510.585 inwoners of 228,8 maal groter... in het kanton Antwerpen, dat naast de stad (en dus de agglomeratie) ook nog de gemeente Zwijndrecht met 18.648 inwoners omvat. Zie het cartogram: *Stemmen-gewicht der kieskantons* dat werkt met het aantal geldige stemmen bij de Kamerverkiezingen van 31 maart 1968 en via rechthoekjes en vierkantjes de respectievelijke groottes uittekent. Of wellicht nog duidelijker is de 'demografische' uitwerking in de kaart: *Spreiding der bevolking in de kieskantons* (ook in de stand van 1968); beide kaarten zijn genomen uit W. Dewachter, *Politieke kaart van België: Atlas van de parlementsverkiezingen van 31 maart 1968*. Antwerpen, 1969. pl. 21 en 19.

– Naar aantal gemeenten per kieskanton:

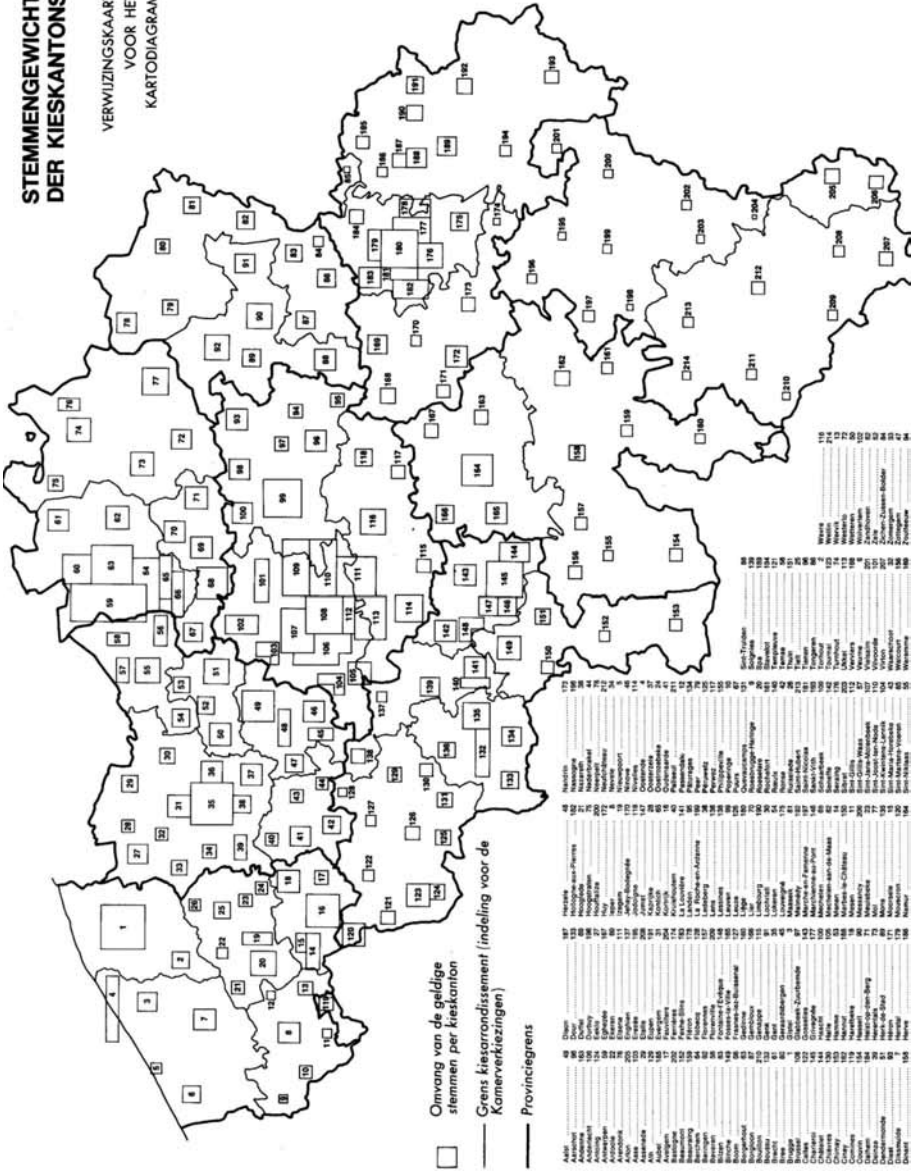
Dat aantal loopt uit van 1 tot 9. Zo vallen 46 van de in totaal 208 kieskantons samen met hun gemeente, 61 kantons tellen twee gemeenten, 46 zijn uit drie gemeenten samengesteld, enz. Tot de kieskantons Leuven met 8 gemeenten en Brugge met zelfs 9 gemeenten. Enige logica is daarin niet te vinden. Zie de bijgaande tabel: 'Aantal gemeenten per kieskanton, naar provincie en de Kaart van het kieskanton Leuven', met naam en toenaam van de acht gemeenten.

Hier vervallen de tegenargumenten tegen de publicatie per gemeente. Het vrijgeven van uitslagen op niveau van de gemeenten zal de geheimhouding niet aantasten. Want in 46 gevallen gebeurt dit nu reeds, in zowel kleinere als grote gemeenten. Bovendien bestaan sinds de fusieoperatie van 1977 geen kleine gemeenten meer (tenzij Herstappe met z'n 85 inwoners, wat desgewenst verder bij Tongeren kan geteld worden, met een bevolkingsaandeel van 0,28 %). Overigens gaat België sinds 1835 prat op zijn gemeentelijke autonomie en democratie, waarvan de uitslag hoe dan ook op gemeentelijk niveau bekend gemaakt werd en wordt. Zie bijvoorbeeld de *Carte figurative des élections communales du 19 octobre 1884* van minister Jules Malou.

Eenvormigheid en veralgemening dringen zich dus op wil men een behoorlijk statistisch niveau bereiken.

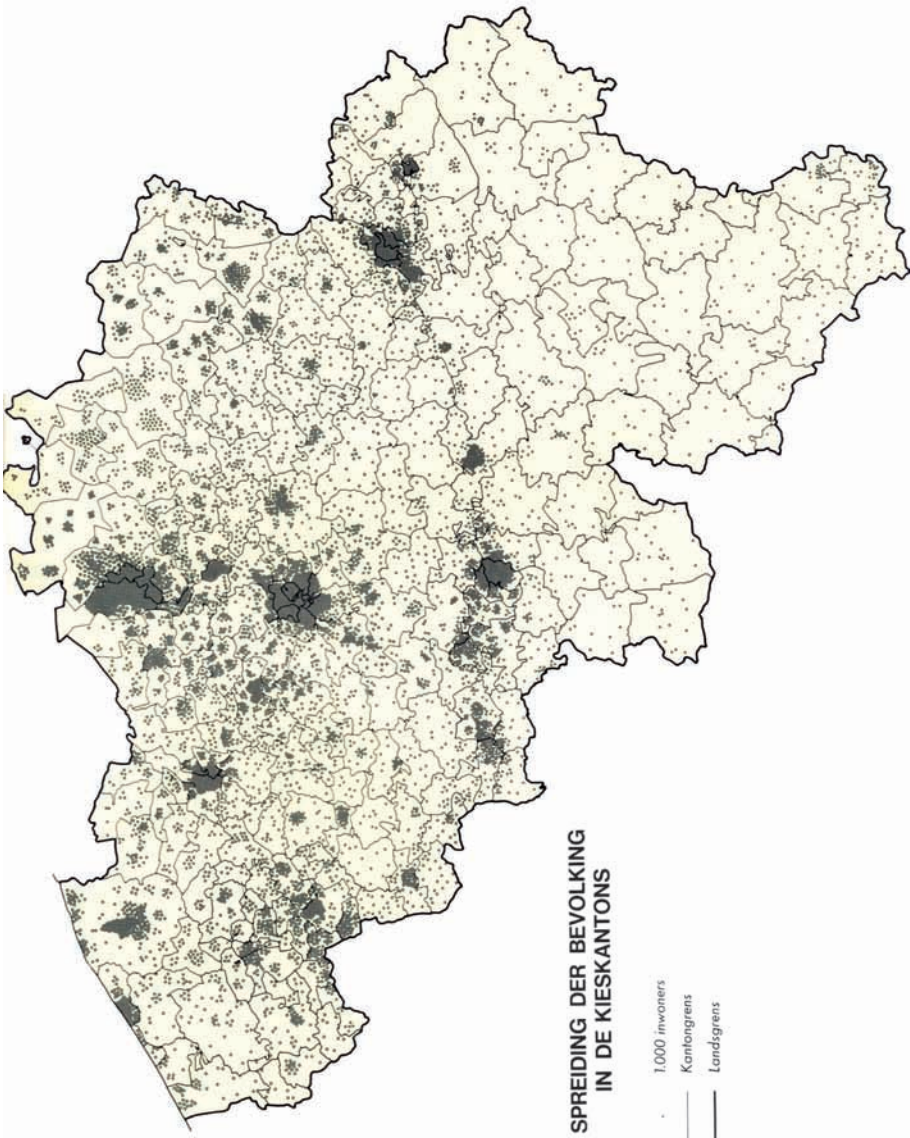
STEMMENGEWICHT DER KIESKANTONS

VERWIJZINGSKAART
VOOR HET
KARTODIAGRAM

1	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500	501	502	503	504	505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540	541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576	577	578	579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594	595	596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612	613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629	630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	648	649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663	664	665	666	667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680	681	682	683	684	685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697	698	699	700	701	702	703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714	715	716	717	718	719	720	721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731	732	733	734	735	736	737	738	739	740	741	742	743	744	745	746	747	748	749	750	751	752	753	754	755	756	757	758	759	760	761	762	763	764	765	766	767	768	769	770	771	772	773	774	775	776	777	778	779	780	781	782	783	784	785	786	787	788	789	790	791	792	793	794	795	796	797	798	799	800	801	802	803	804	805	806	807	808	809	810	811	812	813	814	815	816	817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828	829	830	831	832	833	834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846	847	848	849	850	851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864	865	866	867	868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882	883	884	885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900	901	902	903	904	905	906	907	908	909	910	911	912	913	914	915	916	917	918	919	920	921	922	923	924	925	926	927	928	929	930	931	932	933	934	935	936	937	938	939	940	941	942	943	944	945	946	947	948	949	950	951	952	953	954	955	956	957	958	959	960	961	962	963	964	965	966	967	968	969	970	971	972	973	974	975	976	977	978	979	980	981	982	983	984	985	986	987	988	989	990	991	992	993	994	995	996	997	998	999	1000
---	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------

Stemmengewicht van de kieskantons (1968)

Spreiding van de bevolking in de kieskantons (1968)

- Naar geografisch grootte:

Zie de *Carte des cantons électoraux* van 1899: in de 19de eeuw zijn, aardrijkskundig, de kantons Brugge, Mol en Waver voor het blote oog meteen een veelvoud van bijvoorbeeld de kantons Dison, Sint-Gillis, Jumet, Torhout, enz. De meeste van die oppervlakten uit de 19de eeuw zijn later onverkort behouden, zo niet vergroot zoals het 'kanton' Antwerpen aantoont, behoudens enkele kleinere aanpassingen in de loop der jaren en vooral de verschuivingen door de grote fusie-operatie van gemeenten in 1975-1977. Maar ongelijk in oppervlakte zijn ze nog steeds.

Aantal gemeenten per kieskanton, naar provincie

Provincie	1	2	3	4	5	6	7	8 en meer	totaal
West-Vlaanderen	7	9	4	2	2			1	25
Oost-Vlaanderen	10	12	9	1					32
Antwerpen		3	4	5	2	2		1	17
Limburg	2	3	6	2	2				15
Vlaams-Brabant	1	1	3	2	1	3	2	1	14
Brussel Hfdst. Gewest	2	3	1	2					8
Waals-Brabant		1		1		1	1	1	5
Henegouwen	12	9	6	4	1				32
Namen	3	3	4	3	1				14
Luik	4	9	3	6	1	1		2	26
Luxemburg	5	8	6	1					20
Het Rijk	46	61	46	29	10	7	3	6	208

Kaart van het kieskanton Leuven

– Aardrijkskundig aaneensluitend of opgedeeld:

Een aantal kantons vormen niet eens een aaneensluitend gebied, maar springen haasje over. Zo dadelijk wordt hiervan het voorbeeld bij uitstek toegelicht met het kieskanton Sint-Joost-ten-Node.

– Sociologisch en/of economisch veranderd:

Het hoeft nauwelijks betoog dat de kantons die in de 19de eeuw maatschappelijk vrij homogeen waren, het nu, in de 21ste eeuw, niet noodzakelijk nog zijn.

Wanneer men de provincie Vlaams-Brabant vergelijkt met Oost-Vlaanderen en Waals-Brabant met Henegouwen vindt men die verschillen cumulatief terug. En blijven de vragen naar de criteria voor die ongelijkheden en het handhaven hiervan onverkort staan. Die ongelijkheden verhinderen een consequent toepassen van analysecriteria. Het significante verschil in keuzegedrag en stemmengewicht tussen grootstad, regionale stad en het platteland of het zich stilaan verstedelijkend platteland behoorlijk operationaliseren is onmogelijk in België. Nochtans is de verstedelijkingsgraad een zinnige variabele om het kiesgedrag te begrijpen. Het Nederlands onderzoek ter zake, dat tot op het gemeentelijk vlak kan werken, komt inderdaad tot opmerkelijke vaststellingen. Wie de morfologie van België nog maar oppervlakkig kent, roept op zulke opdelingen om het kiesgedrag beter te kunnen duiden en ontleden.

Luidt de hypothese dat de tevredenheid over scholen en sociale diensten (bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, 2001, uitgesplitst tot op het gemeentelijk vlak) inzicht in bepaalde keuze bevordert of afremt, dan ligt de onderzoeksmogelijkheid zo voor de hand. Idem voor de tientallen sociale, culturele en economische variabelen die de jaarlijkse *VRIND*, *Vlaamse Regionale Indicatoren* en zijn Waalse tegenhanger, met grote deskundigheid verstrekken: de statistische voorraad wacht enkel op de aangepaste verkiezingsstatistieken om diepgaand te peilen naar de duiding en zelfs verklaring van het democratisch beslissen (jammer dat ook *VRIND* niet bijzonder gul is met politieke statistieken).

Deze 'detaillering' creëert wetenschappelijke meerwaarde, ongetwijfeld, waardoor het politologisch en sociologisch onderzoek meer internationaal competitief kan zijn. Voor de democratie zelf biedt dit een scherper 'mede-delen' van wat de kiezers wensen; meer 'in-licht-en' over de inzichten van de kiezers. En daar gaat het toch over bij verkiezingen, naast – vanzelfsprekend – over politieke beslissingen nemen.

4. Desinformatie?

Desinformatie is historisch een zwaar beladen term, komend uit autoritaire regimes. Ondertussen is hij al wel enigermate ingeburgerd in de westerse democratieën (zie bijv. Wikileaks). Wordt hij echter, in deze context niet overtrokken gebruikt? Enkele gevallen van misleiding door inertie zitten in het huidige patroon.

Het voorbeeld bij uitstek van politiek-statistische desinformatie in België is de weigering om de uitslagen van de volksraadpleging van 12 maart 1950 zelfs maar op het kantonniveau bekend te maken. Men heeft zich in 1950 beperkt tot de 30 kiesarrondissementen. Zo werd het uitgesproken 'neen' van Brussel (naar schatting voor meer dan 60%) door de samenvoeging met het duidelijke 'ja' in Halle-Vilvoorde terug gebracht tot de officiële 52%. Ook de uitsplitsing naar de grote Waalse steden Luik, Charleroi, Bergen e. a. ging verloren...: cruciale informatie, zo is uit het verder verloop van de koningskwestie gebleken.

De latere Duitse kanselier Helmut Schmidt poneert in 1972 zijn onwrikbare stelling: '*Demokratie ohne Opposition ist keine Demokratie*'. Hier operationaliseert zich dat tot: democratie zonder een overvloed aan indringende en nauwkeurige informatie dreigt dramatisch te verengen en te verschrompelen. Systematische desinformatie is een dodelijke werkwijze...

5. Wat betekent in dit opzicht de kantonindeling?

Het opvallendste kanton in dit perspectief ligt in het Gewest Brussel. Sint-Joost-ten-Node vormt er één kieskanton met de gemeenten Etterbeek, Sint-Lambrechts- en Sint-Pieters-Woluwe, alhoewel Sint-Joost niet grenst aan de andere drie gemeenten. Sint-Joost vormt bovendien de hoofdzetel van het kanton. De bevolkingscijfers (per 01.01.2011) zijn resp. 26.938, 45.089, 51.457 en 39.431. Deze ingewikkelde constructie is beter te volgen op de kaart: *De partijpolitieke meerderheden per kieskanton in het Brussels Gewest* (kaart overgenomen uit verschillende publicaties; de gemeentegrenzen binnen 6 van de 8 kantons zijn ten onrechte bijgetekend).

6. De partijpolitieke meerderheden per kieskanton in het Brussels Gewest

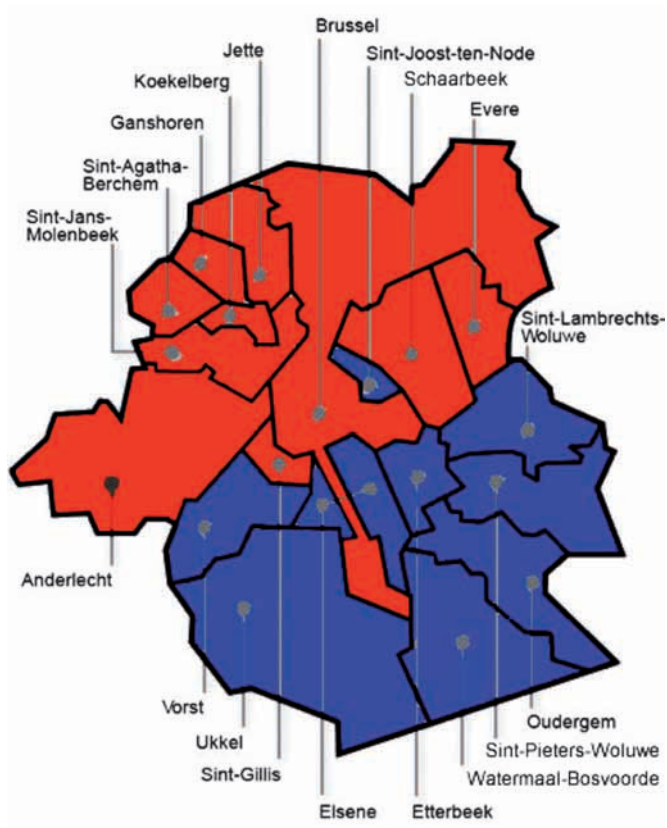
Dit meerderheidsonderzoek per kanton levert een opvallende tweedeling op, overigens al sinds meerdere verkiezingen: de MR in het zuidoosten en de PS in het noordwesten.

Midden in de noordwestelijke meerderheden van de PS in het Brusselse prijkt één gemeente met een MR meerderheid: Sint-Joost-ten-Node. Als men weet dat die gemeente de armste gemeente van de 19 is en ze verhoudingsgewijs het meeste immigranten telt, is de kans groot dat dit Sint-Joost niet een MR-gemeente is, maar met een PS-meerderheid dient ingekleurd. Toch is de blauwe kleur rekenkundig juist, want Sint-Joost vormt in 'zijn' kanton duidelijk de minderheid tegenover de andere, rijke gemeenten, onder meer Sint-Pieters-Woluwe, uitgerekend de rijkste van de 19 Brusselse bij de jongste telling van de inkomens (naar bevolkingsaandeel telt Sint-Joost 16,5% van de 162.915 inwoners).

Anderlecht en Sint-Agatha-Berchem grenzen evenmin aan elkaar, maar vormen toch één kanton. Is de meerderheid in de twee gemeenten dezelfde? Analysten en wetenschappers moeten op de gemeenteraadsverkiezingen terug vallen om daarover iets betrouwbaars te kunnen zeggen.

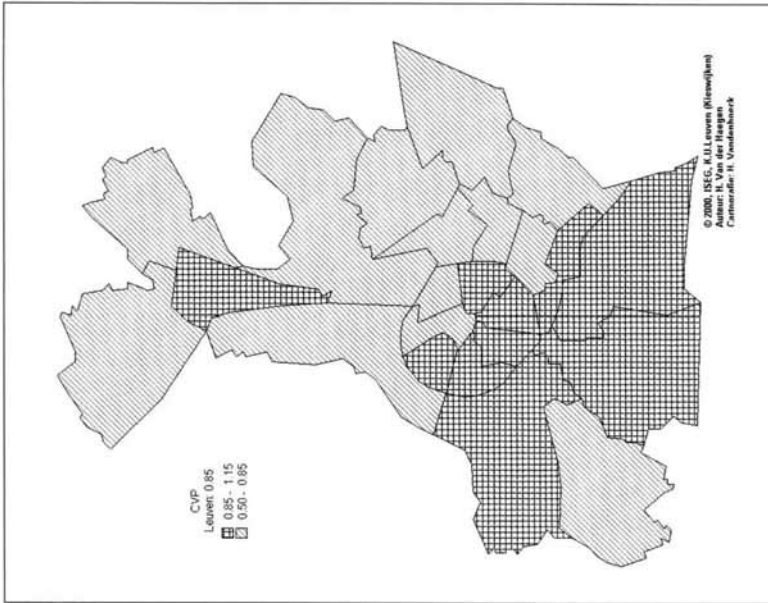
Doen zich nog meer moeilijke gevallen voor? Zie de bijgaande tabel: *Verdoezeling van de grote agglomeraties en provinciehoofdsteden in hun kieskanton*. Waarom Gent en Brussel-stad en Bergen en Charleroi en Luik wel dat aangewezen gemeentelijk niveau krijgen van één stad = één kanton, maar Antwerpen, Brugge, Hasselt, Leuven en Namen niet, is gewoon ongerijmd.

In een aantal gevallen is het kieskanton het op één hoop gooien van gemeenten, ongelijk en lukraak haast. Dit is niet alleen een misleiding, sommige partijafdelingen zagen het als desinformatie. Politieke partijen uit Leuven hebben tegen alle wettelijke bepalingen in, een telling per stadswijk en later ook per deelgemeenten doorgevoerd. Zie de studie ter zake van H. Van Der Haegen, *Ruimtelijke differentiatie in het kiesgedrag van een stedelijke bevolking – De Leuvense verkiezingen 1987-1995*, in: *BELGEO*, 2001,1-2, blz. 77-92 (Naar verluidt is Leuven niet de enige stad waar dit gebeurde).

Verdoezeling van de grote agglomeraties en provinciehoofdsteden in hun kieskanton

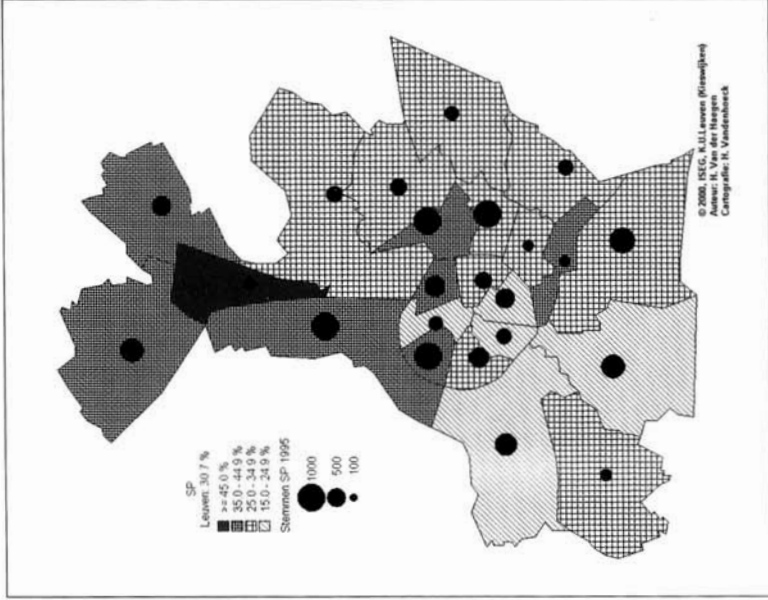
Stad	inwoners	aandeel % in kanton	N	aantal inwoners
Brugge	116.786	45,4%	9	257.234
Gent	246.720	100,0%	1	246.720
Antwerpen	491.937	96,3%	2	510.585
Hasselt	73.741	65,4%	3	112.803
Leuven	96.724	49,1%	8	196.986
Brussel Hfdst	161.780	100,0%	1	161.780
Waver	33.093	23,3%	8	141.858
Bergen	92.233	100,0%	1	92.233
Namen	109.646	94,3%	2	116.247
Charleroi	203.045	100,0%	1	203.045
Luik	193.943	100,0%	1	193.943
Aarlen	27.950	80,4%	3	34.752

Figuur 10. Verhouding kiesresultaten CVP: Kamer 1995 / Gemeenteraad 1994.
Figure 10. Rapport entre les résultats pour la chambre en 1995 et les élections communales de 1994 (Sociaux-crétiens)

BELGEO • 2001 • 1-2

91

Figuur 9. Kamerverkiezing 1995. Aantal en percentage SP.
Figure 9. Elections pour la chambre 1995. Nombre et pourcentage des voix socialistes

Ruimtelijke differentiatie in het kiesgedrag van een stedelijke bevolking

90

Ruimtelijke differentiatie in het kiesgedrag van een stedelijke bevolking

Zou het bovendien democratisch én wetenschappelijk echt niet aangewezen zijn de uitslag van de parlementsverkiezingen apart voor de stad Antwerpen te publiceren én dan ook nog eens uitgesplitst per deelgemeenten, daar waar men bij de gemeenteraadsverkiezingen in die grote agglomeratie, toch ook deelgemeenteraden verkiest? De beslissing van de kiezer wordt er des te sterker door, dit wil zeggen met des te meer inhoud en zeggingskracht.

7. De informatie-rijkdome van de verkiezingen maximaliseren

Op federaal vlak, zowel als voor de Gewesten en de Gemeenschappen, als voor de Europese Unie, kent België de parlementsverkiezingen als enige officiële inspraak van de natie (op de ene volksraadpleging van 12 maart 1950 na), daar waar andere Westerse democratieën nog andere hoge beslissingsmomenten van de natie hanteren. Die parlementsverkiezingen vormen in België de officiële en enige democratische beslissing van de ganse natie. Het komt er dus op aan dit opperste moment van democratie te maximaliseren! Wetsontwerpen, wetsvoorstellen, parlementaire commissies en partijprogramma's geven voldoende aan dat de democratische bekommernis op heel wat meer aspecten slaat dan de publicatie van de verkiezingsuitslag. Internationaal vergelijkend onderzoek toont aan dat de Belgische kieswetgeving in meerdere aspecten, niet meteen optimaal scoort. Die hervormingsvoorstellen behoren primair tot de opdracht van de volksvertegenwoordiging.

Hier bepleit de wetenschap, via de Koninklijke Academie, een partijpolitieke neutrale modernisering van ons kiesstelsel én dan nog beperkt tot het informatieniveau. Maar scherpe informatie kan terdege cruciale inzichten genereren. Een adequaat publicatieniveau van de uitslagen versterkt op evenredige wijze de zeggingskracht van wat de kiezers eigenlijk met het beleid voorhebben en wie dat mag/moet voeren. Dat meer optimale, laagste inzichtsniveau dient daarom onverkort en meteen te worden ingevoerd. In de meerderheidsstelsels van Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Duitse Bondsrepubliek (voor de Erststimme) worden de grote agglomeraties als Parijs, Londen, Berlijn, Manchester, Marseille, München, Düsseldorf, Keulen, Bordeaux, enz. in meerdere kieskringen opgedeeld, aanzienlijk meer dan het ene stedelijke vlak.

Deze oproep bepleit uiteindelijk een maatregel van goed bestuur, van een stukje modernisatie ook, die de democratie versterkt en daarom meteen kan en zou doorgevoerd moeten worden. Want het betekent alleen de bestaande uitslag expliciteren! Beter duiden en begrijpen wat de kiezer wil. Wie kan daar tegen zijn? Tot nader order bepaalt art. 33 van de Grondwet: '*Alle machten gaan uit van de Natie*'.

(Dit verzoek betreft niet het al dan niet verder gebruiken van het kieskanton als concrete basis voor de plaatselijke organisatie van de verkiezingen. Het is aan de betrokken diensten of de politieke overheid om daarover te beslissen. Dit verzoek betreft uitsluitend de telling en publicatie van de uitslagen op gemeentelijk niveau.)

De Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen & Kunsten verzoekt het federale parlement om al deze redenen de aangepaste maatregel te willen treffen opdat voortaan de uitslagen van zowel de federale verkiezingen, als van de Gewestverkiezingen als van de verkiezing van het Europees Parlement in België statistisch optimaal en aangepast aan de indelingen van de 21ste eeuw zouden medegedeeld worden. De democratie zal erdoor verbeteren en de wetenschap adequater kunnen analyseren. Twee geponde redenen om dankbaar te zijn.

In bijlage worden nog twee argumenten toegevoegd.

Vooreerst een stukje van de voorpagina van de Nederlandse *NRC-Handelsblad* van 23 januari 2003, met de uitslag van de Tweede Kamerverkiezing van 2003: eigenlijk de uitslag per gemeente als grafische kop op 'de een'.

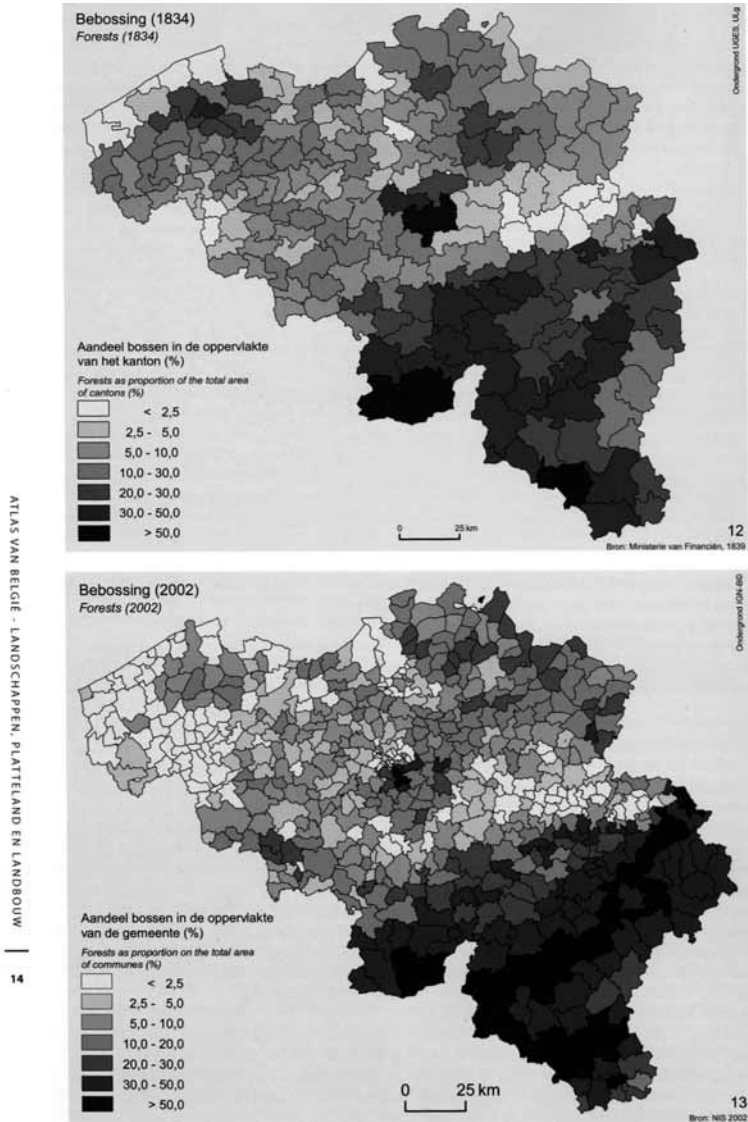

'Kop' van de Tweede Kamerverkiezingen van 2003 in NRC-Handelsblad

Verder een uittreksel uit E. Van Hecke, e. a., *Atlas van België: Landschappen, platteland en landbouw*. Gent, 2010, blz. 14.

Statistieken over fysische of natuurgegevens zijn in België al lang uit het kantonniveau gehaald en gedetailleerd tot op het vlak van de gemeente. Zie bijvoorbeeld de twee kaartjes over de bebossing in België: in 1834 per kanton en in 2002 per gemeente.

Zou het kunnen dat de politieke statistiek in België, na glorieperiode van de 19de eeuw, "avoue son âge", zoals een eerste minister in 1967 over de Belgische instellingen getuigde?

Bebossing in België, in 1834 naar kanton en in 2002 per gemeente

